

FØROYAR Í DAG

Ritstjórar:
W. HEINESEN og HEDIN BRÚ

Um Føroya støðu í dag.

II

I »Dagblaðnum« stóð nú ein dagin orðaljóðið av einum telegrammi frá Keypmannahavn, sent av nøkrum føroyingum, ið búgva har. I hesum telegrammi stóð m. a.: »Færsk stats genrejsning betragtes som selvfølge. Man trak linjerne op for statens økonomiske, sociale og kulturelle opbygning«.

Hesi orð eru egin fyri tann politiska nationalromantikk, ið so mangan kemur til orða hjá summum føroyingum. Teir meina tað ivaleyst væl, hesir ungu menn, men teir eru so grammir, at teir hava lætt við at blanda verunleikan saman við teirra ynskireyrum. Eitt nú hetta, teir tosa um endurreising av tí føroyska statinum, visir hvussu teir eru burtur í ynskireyrmanna romantikk. Tað hevur ongantíð verið nakar føroyskur statur, so endurreising kann ikki vera talan um. Um so er ein føroyskur statur skal reistast nú, verður tað fyrst ferð í segum. Verður tað nú talan um ein soverðnan føroyskan stat? Ja, hetta er júst ein partur av tí, vit nú skulu til at samráðast um. Men tað verður ikki avgjort av einstøkum politiskum bókum í Keypmannahavn ella her heima.

Men líka so vist er tað, at um ein fólkaatkvæða um loysing frá Danmark ella veran í tí danska ríkinum gevur meirluta fyri samarbeiði, so vilja hesir nationalromantisku telegrafistarir halda tað vera ein ræðuligan órátt, ið er gingin yvir teir, og teir vilja rópa allar føroyingar, ið ikki stemmaðu fyri »endurreising« av stati teirra, sum landasvikjarar og ikki-føroyingar.

Sum vit vita, hevur tað iðgænum tíðina verið vanligt millum føroyskar nationalromantikkarar at rópa allar, ið ikki trúu uppá teirra Soria-Moriaslotti, fyri at vera óføroyskar. Men hvat er nú rætt sæð meiri føroyskt: hetta, at hava opið eyga fyri verunleikanum og ansa eftir ikki at »toyggja seg longur enn armarnir rækka«, ella hetta: at villa seg burtur í livsfjaran dreyum og so verða firtin tá ið dreyrnir ikki beinan vegin ganga út? Tað eru føroyingar av báðum slögum, og tey klassisku dæmini frá nýggjari tíð eru Nólsoyar Páll og Jóannes Patursson. Tann fyrri var tann virkandi maðurin, ið setti vit í hásetið; fekk hann móttæðu, hevndi hann seg við at yrkja bitandi nittættir. Hin seinni var — og er alsamt — fantasturin og droymarin, og hansara yrkingalag er »indignationslyrikurinn« — »firtnamanna-yrkingin«.

Mangur vil ivaleyst halda, at Páll var ólíka føroyskari enn Jóannes.

Nú Thorstein Petersen — hann er hvørki avgjerdur rationalistur ella droydari, men ivaleyst ein ógvuliga vælmeindandi borgarligur maður, ið er eitt sindur ávirkaður av báðum hesum rørsrum. Hann hevur ikki sæt til felags við Oliver Effersee, tá ið vit siggja burtur frá hansara politisku trúnaðartátu. Th. Petersen hevur lagt til merkis, at konservatisma er djúpt jarðgrógvín í føroyskt fólkalýndi. Her heima hava altíð verið »óttafullir menn og framskygdir menn«, sum hann skrivur. Sjálvur telur hann seg millum teir framskygdu, men tó er hann á botninum konservatívor og heldur ikki sæt óttafullur.

Tað er ikki bert teimum konservatívu Snoppríkkunum, ið rópast sambandsmenn, hann er eitt sindur ræddur fyri, hann ræðist eisini socialistarnar. Og hansara ótti er lættur at fata. Men hann er politikari, ja, heldur seg væl vera eitt sindur av einum undangongumanni, og kennir seg tí kallaðan til at berjast imóti tí atfinning móti fólkaflakkinum, ið kemur frá sambandsmonnum og socialistum.

Sambandsins fremsta atfinning er henda: »Hvussu kann sjálfstýrið klára seg?«. Thorsteini dámar als ikki henda spurningin, men hann tykist tó ikki vera førur fyri at prógva, at hann er hópisleysur. Hann nýtir tí eitt líknisi: »Um tú fert til ein mann, ið ætlar at giftast, og spyr hann hvussu hann ætlar at klára hetta, hvussu hann ætlar at gera tá ið óhapp kemur, hvaðani hann skal skaffa pening o. s. fr., so ivist eg ikki í, at maðurin svarar tær aftur, at einans ein tápulingur fer at royna at greiða alt tilíkt áðrenn hann giftist. Tað, honum tærvur fyri at seta búgv, er dirvi og áráði, og ikki vantar hetta ungum monnum«.

Hetta líknisi haltar tó ikki so litið. Danska orðtakið sigir »kærlighed gør blind«, men tað er ikki meint við fosturlandskærlleika kortini. Teir flestu føroyingar — ikki bert teir óttafullu, men eisini, og kanska serliga, teir framskygdu — ynskja ikki eitt landastýri, ið fyrst og fremst byggir á ljósablá lyftir um at alt fer at javna seg um bert vit fáa byrjað. Hetta líknisi gevur ikki Th. P. nógvar sambandsstemmir og ivaleyst heldur ikki nógvar sjálfstýrisstemmir. Um fólkaflakksstemmirnar verða hangandi uppá hetta, vil tíðin vísa.

So er tað tann sociali spurningurin. Thorstein Petersen er so mikið taktikari at hann veit, at eingin vinnur arbeidarastemmur við at fara í hernað móti arbeidararum. Heldur vinnur ein við at góðtaka teirra egnu lærusetningar, sum t. d. tann, ið vit kenna so væl frá F. S. D.: »Um ikki fólkið sum heild hevur arbeði og hevur góð kor, so má landið ganga til grundar«. Men ein soverðin lærusetningur krevur nóg av sínum manni. Nú stunda allir arbeidarar eftir at frætta hvussu Th. Petersens samfelag fer at bera seg at fyrri at geva øllum arbeidarum góð kor. Men teir verða ivaleyst eitt sindur lotir longu tá ið teir lesa, at hetta málið her á landi tibetur ikki er so torført, tí vit eru so fá; »stí lættari er takið at skaffa virki til ein litlan flokk enn um vit høvdu verið hundradtusundtal av fólki«. Nú fáa vit at siggja um tað eydnast Th. P. at fáa tann føroyska arbeidarin at svelgja henda kamelin.

Men hvussu skulu nú tey góðu korini koma í lag? Ja, tað verður sjálvandi eftir tí gomlu vælkendu receptini »at skapa eitt fjelbroyttari vinnuliv«. Hetta er sum fótur í hosi, tað kunna ikki vera tveir meiningar um tað; tí nú hava vit lisið tað í øllum teimum føroysku blæðunum. Vit verða heldur ikki bilsið yvir at hoyra, at »eitt er neyðugt, og tað er, at peningur kemur til vega til at skapa og styðja nýggjar vinnuvegir, nýggjan ídnað og ein nýmótans fiskiskape«. Men harvið vendir Thorstein jú bara aftur til tann gamla óloysta spurningin, ið »óttafullir menn« eru vanir at spyrja.

Javnaðarmenn kunna ivaleyst vera heilt samsintir við Th. P. í øllum tí, hann skrivur um social mál. Eisini teir ynskja at fáa kapital til vegar. Men tó ikki til fyrtektur hjá nøkrum fáum arbeidsharrum, men hjá fólkinum sjálvum. Teir vilja heldur ikki beinan vegin nokta fyrri, at ein sjálfstøðugur føroyskur »statur« kann klára seg við stersta sparsemi og stórum ofrum frá øllum síðum, soleiðis sum Th. P. heldur fram. Men teir vilja so heldur beinan vegin gera stigið út í reina kommunismu. I grundini — er tað ein einasti ærligt hugsandi føroyingur í okkara døgum, ið ikki vil viðganga, at ein sjálfstøðugur føroyskur »statur« einans er hugsandi undir strangt organiseraðari kommunismu?

Men grundarlagið undir einari soverðnari organisatión, har øll gera sitt besta, er fyrst og fremst semja. Ikki ein semja, ið er komin til vega av tí, at ein flokkur ella ein stættur hevur harðræði, men ein demokratisk semja, ið byggir á fólkaupplýsing.

Eina soverðna samfelagsskipan, ið byggir á samarbeiði, fáa vit ikki alt í einum til gávis ella detta framá. Vit kunnu ikki tann dag í morgin taka og byggja okkum ein »stat«. Tað krevur iðíð og tólsamt útbúgvingararbeiði.

Vit mugu byrja við støðnum, at bæta um okkum sjálv, okkara almenna liv, tónan í okkara politikk og í okkara blæðum. Vit mugu læra okkum politiska og samfelagsliga mentan. Vit mugu arbeida okkum burtur frá leysum kenslum og læra okkum nationalt og socialt hógv og ábyrgd.

Málini eru stór og krevjandi, og vit eru í grundini nú fyrstani byrjaði. Longu til hetta fyribúgvandi arbeði krevst bæði góðvild og offurvilji. Her er tað, tað krevst av okkum, at vit prógva at vit eru »framskygdir menn«.

Tað síðsta kapitlið í Thorstein Petersens bók er um politikk og kristindóm. Av tí, at ein áður ikki hevur hoyrt, at Th. P. er mis-sjónskur, man tað fella mongum fyri bróstið at hoyra hann fimblast við teir religiøsu streingirnar. Illviljað fólk vilja ivaleyst spyrja, um tað kanska er tí, at hann fegin vil hava eisini tey »gudiligu« í hósag við sær.

»Lat meg enda við at minna á tey orð, abbi min E. D. Bærentsen segði á føringafelags stovningarfundi á trettunda 1889: »Taleren tvivlede ikke om, at det gode i os vilde komme til sin ret...«. Ja, her kunna væl øll vera samsint við Thorstein Petersen og abba hansara, og vit eru nóg, ið ynskja, at hann eisini her sum tann stóri undangongumaðurin vil bróta slóð og t. d. byrja við at bæta um sitt egna blað. »Dagblaðið«, ið sum vit vita bæði er illfært og smáligt í sínum skrivingshátti, so at tað avgjort má rópast ókristuligt.

Ein í allar mátar køn og álitandi

stovugenta

fær pláss til 1. juli á Hotel Føroyum.

S. M. Ellingsgaard.

Dynamit

og annað sprengievni

C. C. JOHANSEN

TØRSHAVN

TLF. 30

Blanka er besta
blankingarevni.